

Düzenli Alkol Kullanımı Olan Üniversite Öğrencileri Arasında Madde Kullanımı İle İlişkili Psikolojik Faktörler

Hatice Demirbaş¹, İnci Özgür İlhan², Fatma Yıldırım³, Yıldırım Beyatlı Doğan⁴

Öz

Bu çalışmada düzenli alkol kullanımı olan üniversite öğrencilerinde madde kullanımı ile ilişkili psikolojik faktörleri araştırmak amaçlanmıştır. Kolay örnekleme yöntemiyle belirlenen 1720 öğrenci arasından, son bir yılda ayda en az bir kez alkol kullananlar “düzenli içici” olarak seçilmiştir (n=586). Sosyotropi-Otonomi Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği, Strese Yatkinlik Ölçeği ve Kontrol Odağı Ölçeği veri toplamak amacıyla uygulanmıştır. Düşük ve yüksek gelirli aileye sahip öğrenciler arasında psikolojik faktörler ve yasa dışı madde kullanımı arasındaki ilişki lojistik regresyon analizi ile incelenmiştir. Yüksek ve düşük gelir gruplarında, yaşam boyu en az bir kez madde kullanımı ve çeşitli psikolojik faktörlerle ilişkisi ayrı ayrı araştırılmıştır. Düzenli alkol kullanımı olan düşük gelire sahip öğrencilerde, düşük seviyede Strese Yatkinlik ve düşük Sosyotropi Ölçeği puanları, yüksek madde kullanma riski ile anlamlı derecede ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmanın sonucuna göre, olumsuz sosyoekonomik şartlar altında; düşük düzeydeki sosyotropi ve motivasyon eksikliği, madde kullanımı için yüksek riske yol açtığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Madde kötüye kullanımı
Üniversite öğrencileri
Sosyal sınıf

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 22.05.2011
Kabul Tarihi: 01.10.2014
Elektronik Yayın Tarihi: 17.02.2016

DOI: 10.15390/EB.2016.1370

Giriş

Üniversite öğrencileri, yasadışı madde kullanımı açısından bir risk grubudur. Üniversite yerleşkesi, gencin psikososyal gelişiminde önemli bir sosyal-kültürel çevredir. Ergenlik döneminde olan üniversite öğrencileri, özellikle alkol ve madde kullanımı açısından akran etkisine açıktır (İlhan, Yıldırım, Demirbaş ve Doğan, 2008a). Madde kullanımı, sosyoekonomik olumsuzluklarla ilişkilidir. Çalışmalarda düşük sosyoekonomik seviyenin çevresel olumsuzluklar ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Bernstein, Galea, Ahern, Tracy ve Vlahov, 2007; Bogenschneider, 1994; Friedman ve Glassman, 2000; Galea, Ahern, Tracy ve Vlahov 2007; İlhan, Yıldırım, Demirbaş ve Doğan, 2008a; Nandi vd., 2006). Düzenli alkol kullanımı olan öğrencilerle yapılan çalışmada, düşük gelirli aileye sahip olan öğrencilerin yüksek gelirli aileye sahip öğrencilere göre 4 kat risk oluşturduğu bulunmuştur (İlhan, Yıldırım, Demirbaş ve Doğan, 2008b). Bireyin içinde bulunduğu sosyal sınıf, dolaylı veya çeşitli bireysel psikolojik faktörlerin etkisiyle, madde kullanmaya başlamayı ve kullanım sürecini

¹ Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Türkiye, hdemirbas@gazi.edu.tr

² Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Türkiye, iilhan@medicine.ankara.edu.tr

³ Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Türkiye, yildirimfatma@yahoo.com

⁴ Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Türkiye, ybdogan@yahoo.com

belirlemektedir (Guthrie ve Low, 2000). Psikolojik ve çevresel faktörler, madde kullanma davranışı ile sonuçlanacak motivasyon ilişkisinde önemlidir (Grouzet, Vallerand, Thill ve Provencher, 2004). Düşük gelir şartlarında yaşamak, maddenin duygu durumunu değiştirmesi açısından, madde kötüye kullanımı ile ilişkili olabilir (Boys ve Marsden, 2003).

Diğer taraftan, ergenin gelişimsel özellikleri dikkate alındığında, yapılan çalışmalarda ergenlerde alkol ve/veya madde kullanımının düşük özerklik seviyesi (Chassin, Pitts ve DeLucia, 1999), sosyal onaylanmaya olan yoğun ihtiyaç (Neighbors, Larimer, Geisner ve Knee, 2004), stresle baş etme ve duygu durumunu düzenleme ile ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Adewuya, Ola ve Aloba, 2006; Boys ve Marsden, 2003; Park ve Levenson, 2002; Tarter vd.,1999). Son çalışmalarda, özellikle üniversite örnekleminde alkol (Lecci, MacLean ve Croteau, 2002) ve madde (Peters vd., 2005) kullanım problemleri ile ilgili koruyucu faktörlerden söz edilmekte ve umutsuzluğun çalışan gençlerde alkol kullanım problemleri ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (İlhan, Demirbaş ve Doğan, 2007).

Bununla birlikte, gençlerde çeşitli sosyal ve psikolojik faktörler ile madde kullanımı ilişkilidir. Alkol kullanımı, özellikle erken dönemdeki düzenli içme ve ağır içicilik, ergenlerde problemlerle madde kullanımının gelişmesi için çok önemli bir risk faktörüdür. (Barrett, Darredeau, ve Pihl, 2006; Case, 2007; Grant vd., 2005; Pedersen ve Skronnal, 1999; Swadi, 1999; Zapert, Snow, ve Tebes, 2002). Her alkol kullananın da madde kullanıcı olması beklenmemesine karşın içmeyle beraber madde kullanımını belirleyen bazı psikososyal risk faktörleri olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada düzenli içici olan üniversite öğrencilerinde madde kullanımıyla ilişkili stres, özerklik-sosyotropi, umutsuzluk ve kontrol odağını kapsayan psikososyal faktörler araştırılmak amaçlanmıştır.

Yöntem

Örneklem

Çalışmanın örneklemini 5 farklı üniversitenin Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinden 1720 kişi oluşturmuştur. Üniversiteler, öncelikle yazarların kolay ulaşabileceği üniversitelerden seçilmiştir. Ayrıca fakülte, bulguların kendi içinde yorumlanması ve karşılaştırılabilmesine izin veren homojen bir yapı göstermektedir. Çalışma protokolü Ankara Üniversitesi tarafından onaylanmıştır.

Yaşam boyu madde kullanımı ve tekrar kullanımı ile ilgili veriler, bireyin kendinin doldurduğu anket ile toplanmıştır (İlhan vd., 2008a; İlhan vd., 2008b; İlhan, Yıldırım, Demirbaş, ve Doğan, 2009). Öğrencilere anketler ders saati içinde dağıtılmış ve kimlik bilgileri sorulmamıştır. Öğrencilere alkol-madde kullanımı ile sosyodemografik bilgilerini ve alkol kullanma sıklığını kapsayan soruları içeren bir anket uygulanmıştır. Son yıl içinde ayda bir veya daha fazla içen öğrenciler "düzenli alkol kullanan" kişiler olarak seçilmiştir.

Düzenli alkol kullananlar örneklemin % 34.1 (n=586)'ini oluşturmaktadır. Bundan başka düzenli alkol kullananlar, ailenin gelir durumuna göre düşük gelirli grup (n=280) ve yüksek gelirli grup (n=304) olarak 2 gruba ayrılmıştır. İki kişi gelir durumu ile ilgili soruya yanıt vermemiştir. Her gelir grubunda yaşam boyu en az bir kez madde kullanımının (esrar, uçucu madde, ekstazi, eroin ve kokain) çeşitli psikolojik faktörlerle ilişkisi ayrı ayrı araştırılmıştır. Sonuçta istatistiksel analizlere toplam 512 öğrenci alınmıştır.

Örneklemin yaş ortalaması 21.46±1.82' dir. Örneklemin %58.9 (n=345)'u erkeklerden, %41.1 (n=241)'i kızlardan oluşmaktadır. Yüksek gelirli grubun %7.9 (n=249)'u ve düşük gelirli grubun %18.9 (n=53)'u hiç madde denemediklerini belirtmişlerdir.

Psikolojik değerlendirme araçları, sosyodemografik anket formuna rastlantısal olarak yerleştirilmiştir.

Kullanılan Ölçme Araçları

Sosyotropi-Otonomi Ölçeği (SOÖ), Beck, Epstein, Harrison ve Emery (1983) tarafından geliştirilmiş, Türk kültürüne Şahin, Ulusoy ve Şahin (1993) tarafından uyarlanmış, 5'li Likert tipi kendini değerlendirme türü olan bir ölçektir ve 30 sosyotropi ve 30 madde otonomi maddesinden oluşmaktadır. Otonomi; bireysel haklara, bağımsızlığa ve özgürlüğe önem verme, sosyotropi ise insanlarla ilişkide yakınlığa, empatiye, anlamaya, onaylanmaya, ilgiye, korumaya, yönlendirmeye ve yardıma önem verme olarak tanımlanmaktadır (Sato, 2003). Görece kalıcı kişilik boyutlarını ölçmek için hazırlanmış bu ölçek, bireyin psikolojik işlevi ile ilgilidir. SOÖ, üniversite öğrencilerinde Sosyotropi alt ölçeğinin Cronbach Alfa katsayısı 0.83 ve Otonomi alt ölçeğinde 0.82 ile yüksek iç tutarlılık bulunmuştur. Sosyotropi alt ölçeği; Onaylanmama Kaygısı, Ayrılık Kaygısı ve Başkalarını Memnun Etme alt ölçeklerinden Otonomi alt ölçeği; Kişisel Başarı, Özgürlük ve Yalnızlıktan Hoşlanma alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Altı alt ölçeğin her biri için puanlar ayrı ayrı hesaplanmaktadır.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ), Beck, Weissman, Lesker ve Trexler (1974) tarafından geliştirilmiş ve Durak (1994) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. BUÖ, kendini değerlendirme türü olan, Evet-Hayır biçiminde 20 maddeden oluşan geleceğe yönelik kötümser ve olumsuz beklentileri değerlendiren bir ölçektir. Toplam puan, 20 maddenin toplamı ile oluşmaktadır. Gelecekle İlgili Duygular ve Beklentiler, Motivasyon Kaybı ve Umut olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Yüksek puanlar bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Strese Yatkınlık Ölçeği Bu ölçek ilk olarak Miller, Smith ve Mahler (1988) tarafından geliştirilmiş ve Türk kültürüne Batıgun ve Şahin (2006) tarafından uyarlanmıştır. Beşli Likert tipi kendini değerlendirme türü olan ölçeğin puan aralığı 20-100 arasındadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça, strese yatkınlık artmaktadır. Bu ölçek, güvenilir (Cronbach alfa katsayısı = 0.74) ve geçerli, üç alt ölçekten oluşan bir ölçektir. Bu çalışmada analizlerde toplam puan kullanılmıştır.

Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ), Dağ (2002) tarafından Rotter'in (1966) İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nden yararlanılarak geliştirilmiştir. Kontrol odağı, bireylerin yaşadıkları pekiştirmelerin, yani elde ettikleri sonuçların veya ödüllerin, ya da başarı veya başarısızlık durumlarının, nelere atfedildiği ile ilişkilidir. Bu atıflar, kendileri dışındaki şans, kader ve güçlü diğer insanlar gibi faktörlere yapılabileceği gibi, kendi davranışlarının bir sonucuna da bağlanabilmektedir. Bu ölçek, 47 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Üniversite öğrencilerinde Cronbach alfa katsayısı 0.92 ile yüksek iç tutarlılık ve yüksek test-tekrar test geçerliliği elde edilmiştir. Ölçek, İç kontrol odağını ölçen Kişisel Kontrol alt ölçeği ile, Dış kontrol odağını ölçen Şansa İnanma, Çabalamanın Anlamsızlığı, Kadercilik ve Adil olmayan Dünya İnanıcı biçiminde 5 alt ölçekten oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

İstatistiksel işlemler, madde kullanmayanlar ile kullananlar arasında, düşük ve yüksek gelirli grupta madde deneme, kullanımı sürdürme açısından ayrı ayrı yapılmıştır. Daha önceki çalışmada çalışılan örneklemden düzenli alkol kullananlar arasında düşük gelirli aileye sahip olmak, yüksek gelirli aileye sahip olanlar ile karşılaştırıldığında madde kullanma riskini 4 kat artırdığı bulunmuştur (İlhan, Yıldırım, Demirbaş ve Doğan, 2008b).

İlk aşamada düzenli alkol kullanımı olan öğrencilerin test sonuçlarının ortalamaları ve madde kullanımı t-testi ile karşılaştırılmıştır. Daha sonra tek değişkenli analizlerde $p=0.15$ anlamlılık seviyesi ve altında ilişki bulunan değişkenler lojistik regresyon modeli kullanılarak tekrar analiz edilmiştir. Lojistik regresyon analizinde; madde kullanıyor olmak bağımlı değişken, cinsiyet, psikolojik testlerin sonuçları bağımsız değişken olarak alınmıştır. Anlamlılık seviyesi olarak $p<0.05$ alınmıştır. Tüm istatistiksel analizlerde SPSS 16.0 kullanılmıştır.

Bulgular

Düzenli alkol kullanımı olan öğrenciler arasında % 8.7 (n=51)'si yaşamlarında sadece bir kez madde kullandıklarını, % 4.7(n=27)'si ise madde kullanmayı sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Yüksek gelire sahip öğrencilerde, madde kullananlarla madde kullanmayan grup t testi ile karşılaştırıldığında Ayrılık Kaygısı (t=2.174, p=0.031) hariç Strese yatkınlık(t=1.911, p=0.055), Onaylanmama kaygısı (t=0.873, p=0.384), Başkalarını memnun etme (t=0.644 p=0.520), Kişisel başarı (t=0.106, p=0.916), Özgürlük (t=0.518, p=0.605), Yalnızlıktan hoşlanma (t=-0.547, p=0.585), Kişisel Kontrol (t=1.128, p=0.260), Şansa inanma(t=0.555, p=0.579), Çabalamanın anlamsızlığı (t=1.323, p=0.187), Kadercilik (t=1.588, p=0.113), Adil olmayan dünya inancı (t=0.856, p=0.393), Gelecek ile ilgili duygular (t=1.043, p=0.298), Motivasyon kaybı (t=0.736, p=0.462), ve Umud (t=1.433, p=0.161) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Lojistik regresyon analizinde ise; cinsiyet, Strese yatkınlık, Sosyotropi ve Kadercilik puanları bağımsız değişkenler olarak alınmıştır. Sadece cinsiyet (OR=4.491, CI=1.475-13.679, p=0.008) ve Kadercilik (OR=0.862, CI=0.743-1.001, p=0.051) alt ölçeği modelde yer almıştır. Buna göre, erkek olmak madde kullanım riskini 4.5 kat artırmaktadır.

T testi sonucuna göre, gelir düzeyi düşük olan düzenli alkol ve madde kullanan öğrenciler madde kullanmayan öğrencilerle karşılaştırıldığında; düşük düzeyde strese yatkınlık, onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı, başkalarını memnun etme ve yüksek düzeyde özgürlük, kişisel kontrol ve motivasyon kaybı bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Düzenli Alkol Kullanımı Olan Düşük Gelire Sahip Öğrencilerde Madde Kullanımı ve Psikolojik Faktörler Arasındaki İlişki-Tek Değişkenli Analizler

Psikolojik Testler	Test Sonuçları		t	p
	Madde Kullanmayanlar	Madde Kullananlar		
	Ortalama ± SD			
Strese Yatkınlık	53.7 ± 9.4	47.7 ± 10.2	4.149	0.000***
Sosyotropi	71.9 ± 14.5	64.9 ± 18.1	3.036	0.003**
Otonomi	82.6 ± 11.7	80.2 ± 12.9	1.299	0.195
Dış Kontrol Odağı	72.1 ± 16.4	71.6 ± 18.7	0.180	0.857
Kişisel Kontrol-İç Kontrol Odağı	40.8 ± 8.2	43.6 ± 10.0	-2.180	0.030*
Umutsuzluk	4.8 ± 4.0	5.8 ± 4.6	-1.590	0.113

*p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001

Tablo 2. Düzenli Alkol Kullanımı Olan Düşük Gelire Sahip Öğrencilerde Madde Kullanımı ile İlişkili Psikolojik Faktörler - Çok Değişkenli Analizler

	Odds Oranı	95% CI	p
Strese Yatkınlık	0.955	0.924-0.992	0.022*
Sosyotropi - Toplam Puan	0.972	0.951-0.993	0.011*
İç Kontrol Odağı	1.033	0.996-1.071	0.084
Umutsuzluk - Motivasyon	1.218	0.992-1.494	0.059

*p < 0.05

Düşük gelire sahip öğrencilerde yapılan regresyon analizinde; cinsiyet, Strese yatkınlık, Sosyotropi (toplam puan), Kişisel Kontrol ve Umutsuzluk-Motivasyon Kaybı puanları bağımsız değişkenler olarak alınmıştır. Düzenli alkol kullanımı olan düşük gelire sahip öğrencilerde düşük seviyede strese yatkınlık ve düşük sosyotropi puanları, yüksek madde kullanma riski ile anlamlı derecede ilişkilidir (Tablo 2). İlginç olarak cinsiyet, düşük gelirli düzenli alkol kullanımı olanlarda yüksek gelirli düzenli alkol kullanımı olanlara karşın madde kullanımı açısından anlamlı bir yordayıcı olarak bulunmamıştır.

Tartışma

Bu çalışmada, iki değişik gelir düzeyine sahip düzenli alkol kullanımı olan üniversite öğrencileri arasında madde kullanımı ile ilişkili psikolojik faktörleri araştırmak amaçlanmıştır. Psikolojik faktörler, düzenli alkol ve madde kullanımı ile bir arada ele alındığında, bu 2 durumun birlikte sonraki alkol ve/veya madde kullanım problemlerini açığa çıkaracağı düşünülmüştür (Barrett, Darredeau ve Pihl, 2006). Bu çalışmada yer alan gelecekteki yönelim eksikliği ve dış kontrol odağı inancı (Bosma, van de Mheen ve Mackenbach, 1999; Wardle ve Steptoe, 2003) gibi psikolojik faktörler, düşük sosyoekonomik düzey ile ilişkili olduğu için düşük ve yüksek gelir gruplarında ayrı ayrı incelenmiştir.

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinde madde kullanımı ile ilişkili olarak düşük düzeyde strese yatkınlık bulunmasına karşılık çoğu çalışma bulgularında stresle başetme (Luthar ve D'Avanzo 1999; Park ve Levenson, 2002) ve iç kontrol odağı inancı ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Bearinger ve Blum, 1997). Başka bir çalışmada çalışan gençlerde umutsuzluk, alkol kullanımı problemleri ile ilişkili bulunmuştur (İlhan vd., 2007). Bunun gibi diğer çalışmalarda geleceğe yönelimin düşük olması (Peters vd., 2005), kişisel amaçların eksikliği ve anlamsızlık duygularının ergenlerde alkol ve madde kullanımını yordadığı belirtilmektedir (Lecci vd., 2002; Newcomb ve Harlow, 1986). Simons, Vansteenkist, Lens ve Lacante (2004), birey, gelecekle ilgili iyimser olmaz ise bireyin gelecekle ilgili amaçların belirlenmesinde şimdiki davranışının, anlamını ve değerini kaybedebileceğini belirtmektedir. Buna göre, madde kullanma davranışı, sadece bugüne ait bir eylem olduğundan gelecek yönelimler üzerinde bir etkisi beklenmemektedir.

Sosyotropi ve/veya otonomi ve psikopatoloji arasındaki ilişki ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçları birbiriyle tutarlılık göstermemektedir. Bazı çalışmalarda otonomi değil de sadece sosyotropi depresyonla ilişkili iken (Batıgun ve Sahin, 2006), diğerlerinde hem sosyotropi (Sato ve McCann, 2007; Shih, 2006) hem de otonomi (Sato ve McCann, 2007) depresyon ve kişilerarası problemlerle ilişkili bulunmuştur. Bieling, Beck ve Brown, (2000), Orijinal Sosyotropi-Otonomi Ölçeği'nin faktör yapısının yeniden analiz edilmesi gerektiğini belirtmiş ve değişik bir faktör yapısı önermişlerdir. Başka çalışmalarda; sosyotropi ve özellikle otonomi kavramlarının, fonksiyonel ve fonksiyonel olmayan tanımlanmalarının yapılması gerektiği önerilmektedir (Batıgun ve Sahin, 2006; Koestner ve Losier, 1996; Ryan ve Deci, 2006). Bundan başka, bu çalışmada düşük ayrılık kaygısı ile (Sosyotropi-Otonomi Ölçeğinde sosyotropi alt ölçeği) madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Düşük gelirli öğrencilerin madde kullanımının; düşük motivasyon düzeyi, ayrılığa ilişkin daha az kaygı duyma, strese dayanıklılık ve yüksek iç kontrol ile ilişkili olmasının, toplum ve aileyle zayıf bağlar kuran kişilik profili ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Çalışmanın bulguları, Bogenschneider'in (1994) belirttiği aile, okul ve topluma bağlanmak için olumlu sosyal aktivitelere katılım olanaklarının olması gerekliliğini desteklemektedir. Yeterlilik, özerk olma ve/veya biriyle ilişkili olma algısı, kişinin bir aktivitede yer alarak ihtiyaçlarının karşılandığının göstergesidir ki, bu da bireyin gelecekteki aktivitelere katılma motivasyonunu artıracaktır. Bunun tersine olumsuz bir aktivite olan yasadışı ilaç kullanımı, aşırı sosyal ve ekonomik yoksunluk durumlarında çok yaygındır ve risk faktörleri ile sıklıkla ilişkilidir. Bu nedenle düşük gelirli olmak oluşabilecek diğer risklerin olasılığını artırabilir.

Bu çalışmanın sonucuna göre, dezavantajlı sosyoekonomik şartlar altında; düşük sosyotropi ve motivasyonla ilgili olan iç kontrol odağı azlığı ve çevresindeki kişilere yönelik düşük ilginin, topluma yönelik zayıf bağların bir göstergesi olduğu, bu sebeple de madde kullanma riskinin artışına yol açtığı söylenebilir. Buna rağmen birey, madde kullanma davranışında içinde bulunduğu geniş sosyal kısıtlamalar altında seçim yapabilir ve belirtilen psikolojik faktörler, düşük gelirli grupta diğer faktörlere göre daha açıklayıcı olabilir.

Öğrenci örnekleminde sınıfta ders sırasında olmayan öğrencilerde madde kullanım yaygınlığını bilememek ve Türkiye’de madde kullanımı yasal olmadığı için öğrencilerin madde kullanımı ile ilgili yanlış beyanları olma olasılığı çalışmanın sınırlılıklarındandır. Diğer bir sınırlılık, çalışma kesitsel bir çalışmadır ve bundan dolayı nedensel ilişki kurulamamaktadır. Diğer taraftan bu çalışma 2 farklı gelir düzeyinde madde kullanımı ve psikolojik faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen çok merkezli geniş ölçekli ilk çalışmadır.

Kaynakça

- Adewuya, A. O., Ola, B. A. ve Aloba, O. O. (2006). Gender differences in the relationship between alcohol use and anxiety symptoms among Nigerian college students. *Drug and Alcohol Dependence*, 85, 255-257.
- Barrett, S. P., Darredeau, C. ve Pihl, R. O. (2006). Patterns of simultaneous polysubstance use in drug using university students. *Human Psychopharmacology: Clinical and Experimental*, 21, 255-263.
- Batıgun, A. D. ve Sahin, N. H. (2006). Two scales for job stress and psychological health investigation: type-A personality and job satisfaction. *Turk Psikiyatri Dergisi*, 17, 32-45.
- Bearinger, L. H. ve Blum, R. W. (1997). The utility of locus of control for predicting adolescent substance use. *Research in Nursing & Health*, 20, 229-245.
- Beck, A. T., Epstein, N., Harrison, R. P. ve Emery, J. (1983). *Development of the Sociotropy-Autonomy Scale: a measure of personality factors in psychopathology*. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Beck, A. T., Weissman, A., Lesker, D. ve Trexler, L. (1974). The measurement of pessimism. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 861-865.
- Bernstein, K. T., Galea, S., Ahern, J., Tracy, M. ve Vlahov, D. (2007). The built environment and alcohol consumption in urban neighborhoods. *Drug and Alcohol Dependence*, 91, 244-252.
- Bieling, P. J., Beck, A. T. ve Brown, G. K. (2000). The Sociotropy-Autonomy Scale: structure and implications. *Cognitive nad Therarapy Research*, 24, 763-870.
- Bogenschneider, K. (1994). *Risk factors for alcohol and drug use/abuse prevention* (Wisconsin Youth Futures Teknik Rapor No. 10). University of Wisconsin.
- Bosma, H., van de Mheen, H. D. ve Mackenbach, J. P. (1999). Social class in childhood and general health in adulthood: questionnaire study of contribution of psychological attributes. *British Medical Journal*, 18, 18-22.
- Boys, A. ve Marsden, J. (2003). Perceived functions predict intensity of use and problems in young polysubstance users. *Addiction*, 98, 951-963.
- Case, S. (2007). Indicators of adolescent alcohol use: a composite risk factor approach. *Substance Use and Misuse*, 42, 89-111.
- Chassin, L., Pitts, S. C. ve DeLucia, C. (1999). The relation of adolescent substance use to young adult autonomy, positive activity involvement, and perceived competence. *Development and Psychopathology*, 11, 915-932.
- Dağ, I. (2002). Locus of Control Scale: scale development, reliability and validity study. *Turk Psikoloji Dergisi*, 17, 77-90.
- Durak, A. (1994). Validity and reliability study of the Beck Hopelessness Scale. *Turk Psikoloji Dergisi*, 9, 1-11.
- Friedman, A. S. ve Glassman, B. A. (2000). Family risk factors versus peer risk factors for drug abuse, a longitudinal study of an African American urban community. *Journal of Substance Abuse and Treatment*, 18, 267-75.
- Galea, S., Ahern, J., Tracy, M. ve Vlahov, D. (2007). Neighborhood income and income distribution and the use of cigarettes, alcohol and marijuana. *American Journal of Preventive Medicine*, 32, 195-202.
- Grant, J. D., Scherrer, J. F., Lynskey, M. T., Lyons, M. J., Eisen, S. A., Tsuang, M. T., ... True, W.R. (2005). Adolescent alcohol use is a risk factor for adult alcohol and drug dependence: evidence from a twin design. *Psychological Medicine*, 35, 1-10.
- Grouzet, F. M. E., Vallerand, R. J., Thill, E. E. ve Provencher, P. J. (2004). From environmental factors to outcomes: a test of an integrated motivational sequence. *Motivation and Emotion*, 8, 331-346.

- Guthrie, B. J. ve Low, L. K. (2000). A substance use prevention framework: considering the social context for African American girls. *Public Health and Nursing, 17*, 363-373.
- İlhan, İ. O., Demirbaş, H. ve Doğan, Y. B. (2007). Psychosocial factors in alcohol use-related problems of working youth. *Substance Use and Misuse, 42*, 1537-1544.
- İlhan, İ. O., Yıldırım, F., Demirbaş, H. ve Doğan, Y. B. (2008a). Alcohol use prevalence and sociodemographic correlates of alcohol use in a university student sample in Turkey. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 43*, 575-583.
- İlhan, İ. O., Yıldırım, F., Demirbaş, H. ve Doğan, Y. B. (2008b). Correlates of substance use among regularly drinking university students in Turkey. *German Journal of Psychiatry, 11*, 34-39.
- İlhan, İ. O., Yıldırım, F., Demirbaş, H. ve Doğan, Y. B. (2009). Substance use prevalence and sociodemographic correlates of substance use in a university student sample in Turkey. *International Journal of Public Health, 54*, 40-44.
- Koestner, R. ve Losier, G. (1996). Distinguishing reactive versus reflective autonomy. *Journal of Personality, 64*, 465-494.
- Lecci, L., MacLean, M. G. ve Croteau, N. (2002). Personal goals as predictors of college student drinking motives, alcohol use and related problems. *Journal of Study on Alcohol, 63*, 620-630.
- Luthar, S. S. ve D'Avanzo, K. (1999). Contextual factors in substance use: a study of suburban and inner-city adolescents. *Development and Psychopathology, 11*, 845-867.
- Miller, L. H., Smith, A. D. ve Mahler, B. L. (1988). *The stress audit manual*. Brookline.
- Nandi, A., Galea, S., Ahern, J., Bucchiarelli, A., Vlahov, D. ve Tardiff, K. (2006). What explains the association between neighborhood-level income inequality and the risk of fatal overdose in New York City?. *Social Science and Medicine, 63*, 662-674.
- Neighbors, C., Larimer, M. E., Geisner, I. M. ve Knee, C. R. (2004). Feeling controlled and drinking motives among college students: contingent self-esteem as a mediator. *Self and Identity, 3*, 207-224.
- Newcomb, M. D. ve Harlow, L. L. (1986). Life events and substance use among adolescents: mediating effects of perceived loss of control meaningfulness in life. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 564-577.
- Park, C. L. ve Levenson, M. R. (2002). Drinking to cope among college students: prevalence, problems and coping processes. *Journal of Studies on Alcohol, 63*, 486-947.
- Pedersen, W. ve Skrandal, A. (1999). Ecstasy and new patterns of drug use: a normal population study. *Addiction, 94*, 1695-1706.
- Peters, R. J., Tortolero, S. R., Johnson, R. J., Addy, R. C., Markham, C. M., Escobar Chaves, S. L., ... Lewis, H. (2005). The relationship between future orientation and street substance use among Texas alternative school students. *American Journal of Addiction, 14*, 478-485.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs, 80*, 1-28.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: does psychology need choice, self-determination, and will? *Journal of Personality, 74*, 1557-1585.
- Sahin, N., Ulusoy, M. ve Sahin, N. (1993). Exploring the sociotropy-autonomy dimensions in a sample of Turkish psychiatric inpatients. *Journal of Clinical Psychology, 49*, 751-763.
- Sato, T. ve McCann, D. (2007). Sociotropy-autonomy and interpersonal problems. *Depression and Anxiety, 24*, 153-163.
- Sato, T. (2003). Sociotropy and autonomy: the nature of vulnerability. *Journal of Psychology, 137*, 447-66.
- Simons, J., Vansteenkist, M., Lens, W. ve Lacante, M. (2004). Placing motivation and future time perspective theory in a temporal perspective. *Educational Psychology Review, 16*, 121-139.

- Shih, J. (2006). Sex differences in stress generation: an examination of sociotropy/autonomy, stress, and depressive symptoms. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32, 434-446.
- Swadi, H. (1999). Individual risk factors for adolescent substance use. *Drug and Alcohol Dependence*, 55, 209-224.
- Tarter, R., Vanyukov, M., Giancola, P., Dawes, M., Balckson, T., Mezzich, A. ve Clark, D.B. (1999). Etiology of early age onset substance use disorder: a maturational perspective. *Development and Psychopathology*, 11, 657-683.
- Wardle, J. ve Steptoe, A. (2003). Socioeconomic differences in attitudes and beliefs about healthy lifestyles. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 57, 440-443.
- Zapert, K., Snow, D. L. ve Tebes, J. K. (2002). Patterns of substance use in early through late adolescence. *American Journal of Community Psychology*, 30, 835-852.